

Міністерство освіти і науки України

Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
кафедра політичних наук і права
Центр соціально-політичних досліджень «Politicus»

**X ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

**СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА
ДЕРЖАВА:
ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ
ТА ШЛЯХИ МОБІЛІЗАЦІЇ РЕСУРСІВ**

30 квітня 2026 р.

м. Одеса

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
КАФЕДРА ПОЛІТИЧНИХ НАУК І ПРАВА
ЦЕНТР СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ «POLITICUS»**

**X ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ
з міжнародною участю**

**СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА:
ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ТА ШЛЯХИ
МОБІЛІЗАЦІЇ РЕСУРСІВ**

30 квітня 2026 року

м. Одеса

УДК 321(477)(063)

DOI: <https://doi.org/10.24195/UkrainianState2026-10>

*Рекомендовано до друку Вченою радою Університету Ушинського
(протокол від 28 травня 2026 року № 14)*

Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів : матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Одеса, 30 квітня 2026 року. Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2026. 583 с.

Рецензенти:

Кокорев О. В., доктор політичних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри журналістики, соціальних комунікацій і ІТ-права Державного університету Інтелектуальних технологій і зв'язку.

Петінова О. Б., доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Організаційний комітет конференції:

Наумкіна С. М. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права Університету Ушинського;

Музиченко Г. В. – проректор з наукової роботи, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права Університету Ушинського;

Гедікова Н. П. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права Університету Ушинського;

Проноза І. І. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права Університету Ушинського;

Каменчук Т. О. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права Університету Ушинського;

Таску-Ставре М. – доктор політичних наук, професор, професор Бухарестського університету (Румунія);

Хевцуріані А. – доктор наук у сфері міжнародних відносин, професор факультету права та міжнародних відносин, Грузинський технічний університет (Грузія).

У збірнику матеріалів X Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів» представлено результати наукових досліджень науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, молодих науковців та практиків із вітчизняних і зарубіжних закладів вищої освіти та наукових установ, об'єднаних прагненням до осмислення актуальних викликів державотворення, суспільного розвитку та післявоєнної відбудови України.

Матеріали збірника охоплюють широкий спектр актуальних проблем сучасної політичної, правової, економічної та соціогуманітарної науки. У наукових доповідях і дослідженнях висвітлено питання розвитку та модернізації політичних інститутів і процесів сучасної держави, правових та економічних механізмів відбудови України, інформаційної безпеки та протидії гібридним загрозам в умовах глобальних трансформацій. Значну увагу приділено філософським засадам державотворення, соціальним практикам і менеджменту соціокультурного розвитку, а також питанням євроінтеграції, транскордонної співпраці, міжнародних партнерств і регіональних стратегій сталого розвитку в умовах сучасних політичних та соціальних змін.

Збірник відображає високий рівень наукової дискусії та міждисциплінарного підходу до аналізу суспільно-політичних процесів, сприяє розвитку наукової комунікації та міжінституційної співпраці. Матеріали конференції становлять практичний і науковий інтерес для дослідників, викладачів, здобувачів освіти, представників органів державної влади, місцевого самоврядування та фахівців у сфері політичних, правових, економічних і соціогуманітарних наук.

Матеріали подано в авторській редакції. За зміст та достовірність наведених фактів, цитат і даних відповідальність несуть автори.

Пономаренко Юрій	ІНСТРУМЕНТИ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ	198
Попова Діана	ПІДПРИЄМНИЦТВО У ВОЄННИЙ ЧАС: АДАПТАЦІЯ, ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА РЕЛОКАЦІЯ БІЗНЕСУ	202
Рибак Андрій	ПРЕЗУМПЦІЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ У ПРАКТИЦІ ЄСПЛ ЩОДО ЗНИКНЕНЬ, НЕЗАКОННИХ ЗАТРИМАНЬ ТА СМЕРТЕЙ У ЗОНІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ	205
Рожко Ілона Герасимович В.	АЛЬТЕРНАТИВНІ МЕТОДИ УТИЛІЗАЦІЇ РОСЛИННИХ РЕШТОК У КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	209
Сафонов Олександр	ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ І ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ В СФЕРІ АПК	212
Слободяник Тетяна, Шевченко Захар	РОЛЬ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА У ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ООН: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ	214
Старченко Анастасія Кириченко Сергій	ВНУТРІШНІЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ФІНАНСУВАННЯ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ	217
Тимирязнова Марія	ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ЗМІНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	221
Ткаченко Катерина, Бобокал Олена	РОЛЬ МОЛОДІ У ФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	224
Товпига Карина Ковбан Андрій	РЕКВІЗИЦІЯ ТА КОНФІСКАЦІЯ ЯК ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ	227
Тритяк Марія Шевчук Вікторія	ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ПРОБЛЕМИ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ	230
Чайка Тетяна	ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ЗАМІНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ І ПРОБЛЕМИ МОБІЛІЗАЦІЇ РЕСУРСІВ ДЛЯ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ	232
Чалик Вадим, Чернишева Софія	СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ВИКЛИКІВ	236
Чемерисов Олександр	ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ЗАКОНОДАВЧИХ ДЕСТРУКТОРІВ ІНВЕСТУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	239
Чернишева Софія	КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ОБМЕЖЕННЯ	243
Фролов Михайло, Чернишева Софія	НОТАРІУС ЯК СУБ'ЄКТ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ: ОБОВ'ЯЗКИ ТА РИЗИКИ	246
Яголковська Єлизавета Шевчук Вікторія	НЕДІЙСНІСТЬ ПРАВОЧИНІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: ПІДСТАВИ, ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ТА СУДОВА ПРАКТИКА	250
Korohodova Olena Chernenko Natalya Hlushchenko Yaroslava	COMMUNITY RESILIENCE IN CRISIS AND MIGRATION CHALLENGES: INTEGRATING INTERNATIONAL TRANSFORMATIONAL DIMENSIONS	252

3. Релокація бізнесу в умовах війни: у які регіони переїжджають підприємства / Інститут аналітики та адвокації (Програма «Долучайся!», USAID). 2024. URL: <https://share.google/8HF6lksrhNYF1Vqmg>.

Рибак А. В.,
аспірант кафедри міжнародного права та
галузевих правових дисциплін Київського університету права
Національної академії наук України, адвокат,
старший партнер АО «ПЕРФЕКЦІЯ»
м. Київ, Україна

ПРЕЗУМПЦІЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ У ПРАКТИЦІ ЄСПЛ ЩОДО ЗНИКНЕНЬ, НЕЗАКОННИХ ЗАТРИМАНЬ ТА СМЕРТЕЙ У ЗОНІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Збройний конфлікт є середовищем, у якому держава одночасно є носієм публічної влади, стороною бойових дій та потенційним порушником прав людини. Саме тому проблема доказування відповідальності держави за зникнення осіб, незаконне позбавлення волі та смерті в зоні конфлікту набуває не лише юридичного, але й глибоко морального виміру. Європейський суд з прав людини (далі — ЄСПЛ, Суд) виробив позицію, відповідно до якої за певних обставин тягар доведення інвертується: держава зобов'язана пояснити долю особи, яка востаннє перебувала під її контролем, інакше Суд встановлює порушення статей 2 і 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Ця позиція, яку в науковій літературі прийнято іменувати «презумпцією відповідальності держави», є одним із найпотужніших і найбільш концептуально навантажених інструментів конвенційного захисту — і саме тому вимагає окремого систематичного аналізу в умовах повномасштабного збройного конфлікту в Україні.

Доктринальне підґрунтя презумпції відповідальності держави було закладено Судом у серії справ проти Туреччини та — особливо показово — у численних справах, пов'язаних із чеченськими кампаніями Росії. Системоутворюючими для формування стандартів ЄСПЛ у справах, пов'язаних із насильницькими зникненнями, позасудовими стратами та обов'язком держави проводити ефективне розслідування в умовах збройного конфлікту, слід вважати рішення у справах *Khashiyev and Akayeva v. Russia* (2005) [1], *Isayeva, Yusupova and Bazayeva v. Russia* (2005) [2], *Baysayeva v. Russia* (2007) [3], а також landmark-

рішення Великої палати у справі *Varnava and Others v. Turkey* (2009) [4]. У цих рішеннях Суд сформулював принцип, що є методологічним ядром всієї доктрини: якщо особа зникає за обставин, що свідчать про її перебування під контролем держави, або якщо тіло людини виявлено в зоні, що перебуває під ефективним контролем держави, остання несе обов'язок надати правдоподібне пояснення долі цієї особи. Замовчування держави, її ухилення від розслідування або надання суперечливих відомостей є підставою для висновку про порушення матеріального аспекту статті 2 Конвенції [5].

Слід чітко розрізняти два аспекти відповідальності держави, які Суд послідовно відмежовує один від одного: матеріальний — порушення позитивного або негативного зобов'язання захистити право на життя чи заборону катувань — і процесуальний — невиконання зобов'язання провести ефективне розслідування. Ці аспекти є самостійними підставами встановлення порушень і можуть співіснувати або бути встановлені незалежно одне від одного. Особливою рисою справ, пов'язаних зі збройними конфліктами, є те, що процесуальне порушення нерідко є єдиним, яке піддається доказуванню: в умовах бойових дій встановити безпосередню причину смерті або зникнення на підставі наявних доказів буває фізично неможливо. Суд у таких ситуаціях не відмовляється від встановлення матеріального порушення, але застосовує знижений стандарт доказування — «поза розумним сумнівом» — з урахуванням всіх обставин конфлікту.

Центральним тригером, що активує презумпцію відповідальності держави, є встановлення факту перебування особи під контролем держави — так звана «остання відома точка контролю» (*last known point of state control*). У справах про зникнення це може бути момент затримання, передачі між підрозділами або перебування у блокпосту. Суд неодноразово підкреслював, що затримання особи не у спеціально відведеному місці, відсутність офіційного протоколу, неможливість встановити подальшу долю затриманого є достатніми для висновку про те, що держава несе відповідальність за все, що відбулося з цією особою після останнього задокументованого моменту контролю [3]. Практичне значення цього підходу для подій на сході України та в Криму з 2014 року, а особливо після 2022 року, важко переоцінити: тисячі цивільних та військовополонених зникли після потрапляння до рук Збройних сил Росії або підконтрольних їй формувань у обставинах, що відповідають саме цій фактичній системі.

Окремою та надзвичайно важливою категорією є справи про незаконне позбавлення волі в умовах збройного конфлікту. Саме в цій категорії ЄСПЛ сформував розгорнуту доктрину *unacknowledged detention* («невизнаного» або

«нерозкритого» тримання під вартою), визнавши у справі *Kurt v. Turkey* (1998), а згодом у низці рішень проти Туреччини та Росії, що таємне утримання особи без будь-яких правових підстав, без офіційної реєстрації затримання та без визнання самого факту позбавлення волі становить особливо тяжке порушення статті 5 Конвенції, а залежно від обставин справи може одночасно свідчити і про порушення статті 3 Конвенції [6]. Ця доктрина набула принципово нового виміру у зв'язку з існуванням російських фільтраційних таборів на окупованих територіях України та на території Росії, де тисячі цивільних утримуються поза будь-яким правовим контролем. Документальна фіксація таких практик Моніторинговою місією ООН з прав людини, а також показання осіб, що вижили, створюють доказову базу, яка відповідає стандартам ЄСПЛ для встановлення системного порушення статей 3 і 5 Конвенції.

Стандарт доказування «поза розумним сумнівом», застосовуваний Судом, є автономним конвенційним поняттям і суттєво відрізняється від однойменного кримінально-процесуального стандарту. ЄСПЛ може дійти висновку «поза розумним сумнівом» на підставі непрямих доказів, показань свідків, офіційних документів держави-відповідача та — що принципово — на підставі поведінки самої держави в ході провадження. Для цього твердження найкраще посилатися на усталену лінію практики ЄСПЛ у справах проти Росії щодо насильницьких зникнень, де Суд прямо зазначав, що відмова держави надати матеріали кримінальних проваджень, посилення на їх «секретний» характер або надання неповних матеріалів дає Суду підстави робити висновки на шкоду державі-відповідачу. Найбільш показовими тут є справа *Aslakhanova and Others v. Russia* [7], у якій Суд наголосив, що коли ключові докази перебувають виключно під контролем держави, саме на неї покладається обов'язок надати переконливе пояснення та повний масив релевантних матеріалів; у разі невиконання цього обов'язку Суд вправі зробити негативні висновки щодо позиції держави-відповідача. Цей принцип отримав нормативне закріплення у Правилі 44С Регламенту Суду [8]. В умовах збройного конфлікту, де держава-порушник априорі контролює більшість доказів, саме ця можливість робити висновки з ненадання доказів стає одним із ключових механізмів подолання інформаційної асиметрії між заявниками та відповідачем.

Практика ЄСПЛ щодо подій на сході України, що накопичилася у 2014–2022 роках, формує потужну прецедентну базу для майбутніх справ, пов'язаних із повномасштабним вторгненням. У рішенні у справі «Україна та Нідерланди проти Росії» щодо катастрофи МН17 (2022) Суд встановив, що Росія здійснювала ефективний контроль над «ДНР» і «ЛНР», а отже несе конвенційну відповідальність за дії цих утворень [9]. В міждержавній справі «Україна проти

Росії (щодо Криму)» Суд задокументував систематичне порушення статей 2, 3 і 5 Конвенції на окупованому півострові [10]. Ці рішення закладають фундамент, на якому буде будуватись відповідальність Росії за тисячі зникнень, страт та випадків катувань, що відбулися після 24 лютого 2022 року. Доктрина «ефективного контролю» є тим самим правовим мостом, що з'єднає факти на землі з конвенційною відповідальністю держави.

Таким чином, доктрина презумпції відповідальності держави у практиці ЄСПЛ є не суто процесуальним феноменом, а концептуальною відповіддю Суду на принципово нерівне становище, в якому опиняються зниклі особи та незаконних затримань у зоні збройного конфлікту. Її сила — у поєднанні інверсії тягаря доказування, широкого поняття ефективного контролю, заниженого (порівняно із кримінально-процесуальними стандартами) стандарту доведення та можливості робити несприятливі висновки з процесуальної поведінки держави. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну підняло цю доктрину на якісно новий рівень: вперше в практиці Суду вона застосовується до системних і масових порушень у контексті агресивної міждержавної війни, а не лише локального або внутрішнього конфлікту. Для правозахисної та наукової спільноти це означає конкретний практичний висновок: документування факту перебування особи під контролем держави-агресора навіть протягом короткого часу є достатньою підставою для стратегічного судового супроводу справи в ЄСПЛ — незалежно від того, чи вдалося встановити подальшу долю постраждалої особи.

Література:

1. Khashiyev and Akayeva v. Russia, nos. 57942/00 and 57945/00, ECtHR, 24 February 2005. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-68419%22%5D%7D>
2. Isayeva, Yusupova and Bazayeva v. Russia: Judgment of the European Court of Human Rights of 24 February 2005, Applications no. 57947/00, 57948/00 and 57949/00. HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68379>
3. Baysayeva v. Russia: Judgment of the European Court of Human Rights of 5 April 2007, Application no. 74237/01. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-80025%22%5D%7D>
4. Varnava and Others v. Turkey [GC]: Judgment of the European Court of Human Rights of 18 September 2009, Applications no. 16064/90 et al. HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-94162>
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). від 4 листопада 1950

року. Офіційний переклад. Верховна Рада України. Законодавство України.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004

6. Kurt v. Turkey : judgment of the European Court of Human Rights of 25 May 1998, application no. 24276/94. HUDOC.
URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58198>

7. Aslakhanova and Others v. Russia : judgment of the European Court of Human Rights of 18 December 2012, applications no. 2944/06 and 4 others. HUDOC.
URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115657>

8. Rules of Court : adopted by the European Court of Human Rights, 4 November 1998; entered into force on 1 November 1998 (as amended on 15 September 2025). European Court of Human Rights.
URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/rules_court_eng

9. Ukraine, the Netherlands and 26 Third States Without Russia Before the ECtHR. <https://verfassungsblog.de/ukraine-the-netherlands-and-26-third-states-without-russia-before-the-ecthr/>

10. Ukraine v. Russia (re Crimea) [GC] : judgment of the European Court of Human Rights of 25 June 2024, application no. 20958/14.
<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22002-14347%22%5D%7D>

Рожко І.І.,
доктор філософії, доцент кафедри агроінженерії та
автомобільного транспорту
Полтавський державний
Герасимович В. В.,
здобувач вищої освіти \\
першого бакалаврського рівня Н7 Агроінженерія
Полтавський державний аграрний університет,
м. Полтава, Україна

АЛЬТЕРНАТИВНІ МЕТОДИ УТИЛІЗАЦІЇ РОСЛИННИХ РЕШТОК У КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Сучасний стан аграрного сектору та садово-паркового господарства України вимагає переходу до екологічно безпечних технологій поводження з органічними відходами. Протягом десятиліть домінуючим методом позбавлення від рослинних решток залишалася термічна деструкція шляхом відкритого

Наукове видання

Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів : матеріали X Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Одеса, 30 квітня 2026 року. Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2026. 583 с.

Опубліковано в авторській редакції